

Zorana SIMIĆ*
Institut za književnost i umetnost,
Beograd

050.488ВЕСЕЛА СВЕСКА"1952/1992"
оригинални научни рад

ČETRDESETOGODIŠNJI JUGOSLOVENSKI ŽIVOT VESELE SVESKE (1952–1992)¹

Apstrakt: Sarajevski časopis *Vesela sveska* bio je jedan od najčitanijih i najrelevantnijih listova namenjenih učenicima mlađih razreda osnovne škole i deci predškolskog uzrasta u BiH i SFRJ. Osnovan je 1952. godine, u periodu kada državni kadrovi SFRJ, nakon agitpropovske faze kulturne i obrazovne politike, uspostavljaju i promovišu novi koncept detinjstva u cilju jačanja specifičnog jugoslovenskog socijalizma, i kada dolazi do snažne liberalizacije (dečije) štampe u poređenju sa prethodnim posleratnim godinama. Premda se i danas objavljuje pod istim nazivom, takođe u Sarajevu, njegovom poslednjom godinom izlaženja obično se smatra 1991/1992, budući da je ovaj list bio integralni deo jugoslovenskog socijalističkog projekta usklađen sa nastavnim planom i programom, te da se u ovom četrdesetogodišnjem periodu mogu uočiti konstante i kontinuitet u njegovoj uredničkoj politici, o kojima se nakon početka ratova devedesetih godina u Jugoslaviji više ne može govoriti. Upravo iz tih razloga, a i stoga što do sada to nije učinjeno, ovaj tekst nudi sažet i načelan pregled sadržaja svih četrdeset godišta časopisa *Vesela sveska*, uvide u njegovu uredničku politiku, priloge saradnica i saradnika, čitalačku i kritičku recepciju, kao i društveni značaj koji je imao tokom svog izlaženja.

Ključne reči: *Vesela sveska*, dečija štampa, „novo detinjstvo“, „vedro detinjstvo“, odrastanje u SFRJ, književnost za decu

Prvog maja 1952. godine objavljen je prvi broj sarajevskog dečijeg časopisa *Vesela sveska*. Osnivač ove publikacije bila je RK SSO (Republička konferencija Saveza socijalističke omladine) Bosne i Hercegovine, a izdavač OOUR (Osnovna organizacija udruženog rada) „Dječja i omladinska štampa“, ogranak NIŠRO (Novinsko-izdavačke i štamparske radne organizacije) „Oslobođenje“. Sarajevsko

* zorana_simic@hotmail.com

¹ Rad je nastao u okviru projekta *Uloga srpske periodike u formiranju književnih, kulturnih i nacionalnih obrazaca* (OI 178024) Instituta za književnost i umetnost u Beogradu.

preduzeće „Oslobođenje“ svoj indikativan naziv duguje istoimenom listu, koji je počeo da izlazi 30. avgusta 1943. godine, u jeku Narodnooslobodilačke borbe, u mestu nadomak Ugljevika, Donjoj Trnovi – jednoj od najznačajnijih i najsigurnijih partizanskih baza tokom Drugog svetskog rata. Pripadnici Komunističke partije Jugoslavije ilegalno su uređivali, objavljivali i distribuirali ovaj list tokom sledećih par godina do završetka rata – kako se navodi upravo u *Veseloj svesci*, „naredni brojevi su štampani u Tuzli, selu Busijama u Bosanskoj krajini, Međedem brdu kod Sanice, Jajcu... Trideseti broj lista pojavio se u oslobođenom Sarajevu“. U oslobođenoj zemlji časopis *Oslobođenje* je i sam je počeo da živi slobodnim životom – objavljivan je svakodnevno i imao je izuzetno važan položaj u periodici BiH, baš kao i istoimeno novinsko-izdavačko preduzeće koje se iz njega razgranalo. Primera radi, 1983. godine, tj. četrdeset godina nakon prvog broja *Oslobođenja*, ovo preduzeće je izdavalo ogroman broj knjiga i čak petnaestak časopisa. Među njima su se nalazila i tri časopisa za decu: *Vesela sveska*, *Male novine* i *Naši dani*. Za sva tri nadležna je bila pomenuta OOUR „Dječja i omladinska štampa“, ali samo prva dva među njima imala su toliki značaj širom SFRJ, te apsolutno privilegovan položaj u BiH, kada je reč o štampi za decu objavljivanoj tokom druge polovine XX veka.

Za razliku od *Malih novina*, školskog lista namenjenog učenicima svih osam razreda,² ali prvenstveno onih starijih, *Vesela sveska* bila je zamišljena kao štivo za najmlađe dečake i devojčice u školskim klupama, tj. za učenike I, II i III razreda osnovne škole, a manjim delom i za predškolce. Shodno tome, časopis je izlazio na mesečnom nivou – tokom prve decenije jednom, a počev od desetog godišta, tj. 1961. godine, pa sve do samog kraja, dva puta mesečno, i to svakog meseca izuzev tokom letnjeg raspusta. Bio je jedan od najtiražnijih časopisa za decu u Jugoslaviji i široko dostupan, budući da je objavljivan u dva izdanja – ćirilicom i latinicom, te da je distribuiran u školske i predškolske ustanove širom zemlje, a stizao je i do „djece naših iseljenika i radnika privremeno zaposlenih u inostranstvu“ (Kreševljaković 1979: bez paginacije). Redakcija ovog lista u kratkom oglašavanju povodom desetogodišnjice njegovog izlaženja izveštava o tome da je svaki broj počev od 1. maja 1952. imao oko 130.000 redovnih čitalaca širom Jugoslavije, a da časopis počev od desetog godišta, tj. novembra 1961, otkada izlazi dva puta mesečno, ima „desetine hiljada novih čitalaca“.³ Ankete i istraživanja koje je uredništvo ovog lista naknadno sprovodilo potvrdile su, pored toga, da

² Pritom ne treba gubiti iz vida da je časopis počeo da se objavljuje 1956. godine, a da je tek dve godine kasnije donet Opšti zakon o školstvu kojim je uspostavljena osmorazredna osnovna škola na teritoriji čitave SFRJ.

³ „*Vesela sveska* je u moje vrijeme imala tiraž od 160.000 primjeraka po broju. Desetak godina prije mene tiraž je dostizao 300.000. List se prodavao širom Jugoslavije, čak i u Makedoniji i Sloveniji. Sjećam se da sam i sam išao u obradu terena u Makedoniji, gdje su škole vrlo rado naručivale Veselu svesku – to je bilo sasvim normalno, takoreći obična stvar. Zanimljivo je da se 80.000 primjeraka ćirilnog izdanja prodavalo u Hrvatskoj. Danas je to nezamislivo“ (Rorić, bez paginacije).

su u praksi *Veselu svesku* najviše i čitali pripadnici predviđene ciljne grupe, iako su u izuzetnom slučaju to činila i deca mlađeg odnosno starijeg uzrasta, dok su *Male novine*, iako nominalno namenjene svima, mahom nabavljali i čitali učenici starijih razreda. Stoga bi se moglo reći da su u pitanju bila dva komplementarna časopisa – školski listovi, izdanci iste izdavačke kuće i slične uredničke politike – koji su se obraćali različitim uzrastima jedne iste publike. Tako su često redovni čitaoci *Vesele sveske* nakon par godina izrastali u redovne čitaoce *Malih novina*.⁴

Ovakva situacija je u izvesnom smislu ostala neizmenjena sve do današnjih dana. Naime, oba lista se pod istim imenom još uvek objavljuju u Sarajevu, i oba su sačuvala nekadašnju ciljnu grupu. *Veselu svesku* je nakon ratova tokom devedesetih godina od „Oslobođenja“ otkupio „Avaz“, danas vrlo uticajna novinsko-izdavačka kuća u BiH, koju je 1995. godine osnovao novinar i političar Fahrudin Radončić. Ona otada, pa i danas, nastavlja da izlazi pod istim nazivom, ali u bitno izmenjenom društvenom kontekstu i u svetlu drugačije uredničke politike, svakako ne više usklađene sa nastavnim planom i programom SFRJ, te se o istinskom kontinuitetu sa prošlošću ne može ni govoriti. Ukoliko, pak, govorimo o prvih četrdeset „jugoslovenskih“ godina njenog izlaženja, možemo lako zaključiti da je kontinuitet postojao: urednička politika ovog lista bila je relativno stabilna, manje-više identična, dosledna i jasna, kako u zamisli tako i u praksi – od 1952. do 1992. godine. Doslednost je očuvana uprkos smenama direktora preduzeća ili njegovog ogranka zaduženog za dečije publikacije, koji su u nekim slučajevima samo nominalno nosili titulu „glavnog i odgovornog“ ili samo „odgovornog urednika“. To je najpre bio Anđelko Ristić, urednik *Malih novina*, u periodu od 1952/53. do 1958/59. godine; potom Zdravko Čolić, koji je kratko vreme (tokom 1973/74. godine) bio na čelu „dečijeg“ ogranka „Oslobođenja“, sada iz NIŠRO preimenovanog u NIP (novinsko-izdavačko preduzeće), a koga je na toj funkciji ubrzo zamenio Azis Hadžihasanović; 1978/79. godine tu je, umesto Hadžihasanovića, bio Srđan Dizdarević, a već 1981/82. na njegovo mesto došao je Bogić Bogićević, danas verovatno najpoznatiji među svim pobrojanima, budući da je bio nosilac važnih političkih funkcija u Jugoslaviji – između ostalog, bio je poslednji član Predsedništva SFRJ iz BiH, a u vreme dok je stajao iza *Vesele sveske* u svojstvu direktora OOUR „Dječja i omladinska štampa“ takođe je bio i član Predsedništva RK SSO BiH. Na stabilnost uredničke politike *Vesele sveske* isto tako nisu presudno uticale ni smene njenih *de facto* urednika. Glavni urednik ovog lista bio je, najpre, Dragan Kulidžan, i to praktično od samog početka, tj. od prvog broja drugog godišta, 1952/53, pa sve do 1978/79. godine. Funkciju njegovog v. d. preuzeo je potom Ivica Vanja Rorić, njegov dotadašnji zamenik,

⁴ O nekim važnim aspektima uredničke politike i sadržaja *Malih novina* videti u tekstu Jovana Bukumire u ovom zborniku.

koji je ostao na čelu ovog lista do početka rata devedesetih godina. Rorić je u čitavom tom periodu, od 1978/79. pa sve do poslednjeg godišta koje je u fokusu naše pažnje, tj. do 1991/92. godine, mada sa povremenim kraćim prekidima, delio uredničku poziciju sa Jakovom Jurišićem. Tokom devedesetih godina njihova saradnica i zamenica bila je i književnica Ljeposava Špoljarić.

Dragan Kulidžan (Mostar, 1930. – Sarajevo, 1987) bio je plodan pesnik za decu, ali je ipak ostao upamćen i hvaljen prvenstveno kao urednik *Vesele sveske*. Preko 25 godina rada u ovom listu ne čini ga samo „najdugovečnijim“ već očito i najvoljenijim među njegovim urednicima. O tome najbolje svedoče iskazi saradnika ovog časopisa, „gostiju na 35. rođendanu“ *Vesele sveske*, sukcesivno objavljivani tokom 1986/87. godine u rubrici posvećenoj ovom jubileju. Iz njih se mogu rekonstruisati neke od zamisli Dragana Kulidžana, te iščitati brojni hvalospevi upućeni njegovom književnokritičkom senzibilitetu, uredničkom angažmanu, posvećenosti, idejama i načinima na koje ih je sprovodio u praksi.⁵

Jakov Jurišić (Bijelo Brdo, Derventa, 1948 – Sarajevo, 1993) takođe je bio pesnik, ali, za razliku od svog prethodnika Dragana Kulidžana, ne dečiji. Premda nesvršeni student veterine, veći deo radnog veka posvetio je novinskoj kritici, esejistici i uređivanju (dečije) štampe. Rečima Miljenka Jergovića, on je bio „urednik dječjih listova, *Vesele sveske* i *Malih novina*. Pjesnik, novinski kritičar, posljednji predsjednik predratnoga Udruženja književnika Bosne i Hercegovine. Kulturni radnik u socijalistička doba, uredan u svemu, savršeno prosječan, oslobođen dara i potrebe za velike uzlete, onaj kojemu je suđeno da ostane izvan svih antologija i književnih povijesti“ (Jergović 2014: bez paginacije). Jurišić je ubijen tokom ratova devedesetih godina, na Grbavici, a do pred samu smrt uređivao je *Veselu svesku* u saradnji sa Ivicom Vanjom Rorićem.

Rorić (Foča, 1951) bavi se pisanjem i uređivanjem publikacija za decu i dan-danas. Do 1992. godine, tj. do početka rata u BiH, pored toga što je uređivao *Veselu svesku*, upravljao je, zajedno sa Šimom Ešićem, izdavačkom kućom „Drugari“. Tokom ratnog i posleratnog perioda živio je u Nemačkoj, gde je 1993. godine sa istim kolegom osnovao i izdavačku kuću „Bosanska riječ“, sa ogrankom „Dječija knjiga“, u čijoj upravi trenutno radi. Ivica Vanja Rorić je vrlo priznat i prevođen pesnik za decu, a njegov urednički rad u *Veseloj svesci*, i s početka, kada je bio asistent Dragana Kulidžana, i tokom poslednje decenije pre raspada SFRJ i početka rata, takođe je bio vrlo plodan i uspešan. I Jurišić i Rorić su održali kontinuitet sa Kulidžanovom uredničkom politikom, a drugi među njima i sam je istakao značaj koji je prvi urednik *Vesele sveske* imao za njegov potonji pristup

⁵ Primera radi, književnica i prevoditeljka Jovanka Hrvaćanin hvali Dragana Kulidžana, „nepovnljivog urednika“, tvrdeći da je upravo za potrebe ovog lista napisala svoje najbolje pesme za decu, kao i književnik Zoran Popović, koji ističe da je upravo Kulidžan umeo da odabere njegove najbolje priče za decu pri uređivanju *Vesele sveske*.

poslu i razvoj njegove uredničke i spisateljske karijere u celini:

Kad sam, kao stipendista Radio-televizije Sarajevo, počeo raditi u Dječijoj redakciji, pozvao me Dragan Kulidžan, glavni i odgovorni urednik *Vesele sveske*, koji mi je godinama prije toga objavljivao pjesme, i upitao da li bih prešao kod njega da mu budem zamjenik. To je za mene bilo nešto tako veliko i nevjerovatno da sam ostao bez riječi.

Dragan Kulidžan je bio duša od čovjeka. Primio me kao da sam mu sin, strpljivo me učio redakcijskim poslovima, upoznao me s važnim ljudima, diskutovao sa mnom o poeziji, a i privatno smo se družili. Takvi šefovi više ne postoje. Bila mi je radost ići na posao, znao sam ostati do kasno uveče da nešto završim ili da napišem nešto svoje u redakciji. On se prema meni odnosio kao da sam vrlo značajan pjesnik, što, naravno, nisam bio, hrabrio me, podržavao, upućivao. Ali ne samo mene, nego i sve druge mlade autore koje je svesrdno pomagao. Čitavoj generaciji mladih pjesnika ostao je u spomeni kao učitelj i prijatelj.

Znao sam tu i tamo nehotično pogriješiti u poslu, a Dragan, blag kakav je bio, nikad nije povisio glas niti me ružio, samo bi znao reći: Razmisli. Tako i ja danas, kao šef nekolicini saradnika u svojoj izdavačkoj kući, znam reći: Razmisli. I samo toliko. Ne treba više. (Rorić 2018: bez paginacije).

U skladu sa prirodom ciljne grupe i zamisljima pomenutih urednika, te zahvaljujući njihovoj saradnji i održavanju kontinuiteta od početka izlaženja do ratnih 90-ih godina, *Vesela sveska* je načelno sve vreme bila časopis koji se prvenstveno doticao različitih žanrova književnosti za decu, mada najviše pesama i kratkih priča, otvoren za literarno i likovno stvaralaštvo svojih čitalaca (rubrika posvećena dečijim priložima bila je stalna, a periodično su pokretani i brojni literarni i likovni konkursi), sa brojnim edukativnim i informativnim rubrikama, uz pokoju enigmatsku stranu ili strip. To je bio časopis malog formata i nevelikog obima, u boji, bogat zanimljivim, neretko odličnim, ilustracijama – ilustratori koji se posebno ističu jesu Husnija Husko Balić, Abdulah Kozić, Hamid Lukovac, Mladen Kolobarić, Danica Rusjan, Omer Omerović, Mersad Berber, Omer Berber, Boža Stefanović, Željko Marjanović i dr. Još jedan od „gostiju na 35. rođendanu“ ovog lista, pesnik Dragutin Horkić, opisao ga je na sledeći način: „... ovaj je časopis već u naslovu zgusnuo i izrekao svoj program. To je i – vesela, a to je i – sveska. Sveska koju uvijek imaš pri ruci, a – vesela, zna se, koja u ovome ne baš odviše veselome svijetu i nastoji i uspijeva djecu, svoje čitaoce, i obradovati i oraspoložiti i razveseliti.“

Ovaj „program“ ni u kom slučaju nije bio samo plod uredničke vizije ili saradnje, već na prvom mestu opšte društvene klime u kojoj je ponikao, državne politike čiji je integralni deo bio, te nastavnog plana i programa koji je ona uspostavljala, usled čega se, naravno, i može govoriti o relativno čvrstom kontinuitetu njegove uredničke politike. Sanja Petrović Todosijević u doktorskoj disertaciji

Socijalizam u školskoj klupi. Reforma osnovnoškolskog sistema u Srbiji 1944–1959. ističe upravo 1952. godinu, kada *Vesela sveska* počinje da izlazi, kao prekretničku u formiranju i propagiranju novog shvatanja detinjstva:

Konačno, 1952. godine je izgovoreno da je „Pionirska organizacija mesto gde“ deca „treba da se razvesele i rasonode“ [...] Partija je smatrala da je „jedin-stvena pionirska organizacija u toku rata odigrala ogromnu ulogu u vaspitanju i aktivizaciji dece“ ali i da već u prvim posleratnim godinama nije mogla sama da zadovolji veoma raznovrsne potrebe i interesovanja novih generacija mladih'. [...] U cilju realizacije „nove osećajnosti“ Pionirska organizacija će se u budućnosti osloniti na Savet društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije, osnovan 1952, koji će sve do kraja pedesetih godina 20. veka imati ogroman udeo u procesu kreiranja društvenog ambijenta za odrastanje dece u Jugoslaviji.

Analiza pisanja štampe u periodu od 1944. do 1958. godine ukazuje na činjenicu da se od 1949. godine Pionirska organizacija nedvosmisleno prikazuje kao ona koja treba da doprinese razvoju potpuno novog i drugačijeg koncepta detinjstva u Jugoslaviji tj. koncepta „vedrog detinjstva“. [...] „Novo detinjstvo“ trebalo je u svom fokusu da ima pre svega „srećno“ i „zadovoljno“ dete, ono koje time što ide u školu, provodi vreme igrajući se sa vršnjacima i sluša svoje roditelje u potpunosti ispunjava svoju funkciju u društvu i time gradi socijalizam. (2016: 186–188).

Uprkos tome i paralelno sa tim, *Vesela sveska* uvek je imala i jednu nimalo zanemarljivu dozu ozbiljnosti i društveno-političke aktuelnosti, utoliko što je, i eksplicitno, sve vreme neizostavno negovala socijalistički kult jugoslovenstva i, shodno tome, kult Tita, pospešivala bratstvo i jedinstvo, te snažno promovisala tekovine Narodooslobodilačke borbe, iako se ne može reći da je to, u celini gledano, bila njena isključiva funkcija ili povlašćeni aspekt ovog časopisa.

Ono što pak jeste bilo povlašćeno i na čemu je uredništvo najviše insistiralo tokom čitavih četrdeset godina izlaženja lista svakako je dečija književnost, čiji je odabir bio sasvim u skladu sa idejama o „novom detinjstvu“, i koji često ali ne i nužno jeste podrazumevao implicitno negovanje jugoslovenskog patriotizma:

Dragan (Kulidžan, *prim. aut.*) je, s Anđelkom Ristićem, urednikom *Malih novina*, koji je takođe bio velika dobričina, živo saradivao sa svim dječijim piscima širom Jugoslavije. Svi su oni prošli kroz *Veselu svesku*. Budući da je *Vesela sveska* imala najbolji izbor priča i pjesama za mlađi školski uzrast u državi, bila je odličan izvor tekstova za čitanke, što su autori čitanki obilato koristili.

Tadašnja velika imena dječije književnosti smatrala su privilegijom da objavljuju u *Veseloj svesci*...

U to vrijeme udžbenici nisu bili baš sjajni i učiteljima su bili dobrodošli tekstovi iz *Vesele sveske*, koje su nam brižljivo, sve u skladu s nastavnim planom i programom, pripremali Gavro Subotić iz Sarajeva, Aleksandar Matejić iz Beograda i drugi (Rorić 2018: bez paginacije).

Ovo svedočenje Ivica Vanje Rorića, jednog od trojice glavnih urednika *Vesele sveske* tokom njenog četrdesetogodišnjeg jugoslovenskog života, indikativno je iz više razloga. Na prvom mestu, ono ukazuje na nesumnjivi značaj i, čak, prestiž, koji je ovaj list imao u očima istaknutih spisateljica i pisaca za decu u doba socijalističke Jugoslavije, iako ne treba gubiti iz vida činjenicu da je za njih objavljivanje u njemu na neki način bila i društvena odgovornost i obaveza. U njemu su se oglašavali i već uveliko profilisani i priznati autori i autorke, ali takođe i književnice i književnici u povoju. Neki od onih koji su se učestalo pojavljivali su, na primer: Milica Miron, Momčilo Tešić, Gvido Tartalja, Zlata Kolarić Kišur, Mira Alečković, Branko V. Radičević, Jovanka Hrvacanin, Grigor Vitez, Desanka Maksimović, Milica Bingulac, Dušan Radović, Mato Lovrak, Branko Ćopić, Dragan Lukić, Gustav Krklec, Branka Jurca, Kornelija Šenfeld, Nasiha Kapidžić Hadžić, Ljeposava Špoljarić, Azra Mulalić, Marija Dudvarski, Jovanka Jorgačević, Dubravka Ugrešić, Vesna Parun, Žarko Đurović, Petar Knežević, Laslo Blašković, Stanko Rakita, Sunčana Škrinjarić, Petar Stokić, Vojislav Stanojčić, Bosiljka Letić Fabri, Šimo Ešić, Miroslav Antić, Dobrica Erić, Blažo Mandić, Salih Isak, Mošo Odalović, Milovan Vitezović, Dušanka Marković, Marija Duš... Njihovi poetski, dramski i prozni priloz, baš kao i priloz mnogih drugih autora i autorki koji ovde nisu pobrojani, činili su neizostavni i nezanemarljiv deo sadržaja *Vesele sveske*.⁶ Velimir Milošević, Neža Maurer, Toma Slavković, Laslo Blašković, Rifat Kukaj, Šimo Ešić, Mošo Odalović, Ismet Bekrić, Mehmedali Hodža, Gvido Tartalja, Abdulah Kozić i Stanko Rakita posvedočili su i svojim ličnim iskazima o tome da je za njih bila privilegija da saraduju sa ovim listom, u rubrici „30 godina *Vesele sveske*“, takođe sukcesivno objavljivanoj tokom 1981/82. godine. Nenad Veličković je 2018. godine sačinio izbor pesama objavljenih u ovom časopisu pod nazivom *Vesela, antologija: izbor poezije za djecu iz Vesele sveske 1952–1991* (izdavač: Fond za otvoreno društvo, Sarajevo), podstaknut činjenicom da je upravo u njemu pohranjena svojevrsna riznica dečije poezije, premda se, prema njegovom sudu, do nje ne stiže sasvim lako:

Njegova *Vesela, antologija* – što je još jedno poigravanje s našim horizontom očekivanja – ne vrednuje visoko časopis iz kojeg pravi izbor. Naprotiv, izbor od 78 pesama predstavlja nastojanje da se iz mora opštosti, te *manufakture stereotipa*, kako je naziva antologičar, izdvoje vredna književna ostvarenja i da se ponude deci i nastavnicima. Tako je Veličkovićeva antologija u isti mah osporavanje autoriteta časopisu iz kojeg je nastala, a njen kritičarski zamah, budući da je Sarajevo bilo *časopisna prijestolnica poezije za djecu*, nije ni malih razmera ni slučajna, kako se može učiniti u vremenu u kome se delikatnost jezika i kritike poistovećuje sa usputnom, a proizvođenje velike buke sa oštrom kritikom. (Ahmetagić 2018: bez paginacije).

⁶ Pored objavljivanja tekstova domaćih autora uredništvo *Vesele sveske* je kontinuirano insistiralo i na prevodima strane literature za decu. U pitanju su prvenstveno bili tekstovi na jezicima narodnosti koje su živele u SFRJ, ali i zemalja članica pokreta nesvrstanih, kao i brojni književni klasici.

Imajući u vidu Veličkovićevu kritiku bosanskohercegovačkog obrazovnog sistema, te ideoloških zloupotreba obrazovanja u načelu, Jasmina Ahmetagić, recenzentkinja ove antologije, ističe i sledeće:

Izabranim pesmama, a pre svega natuknicama za njihovo tumačenje na času, sastavljač antologije ispunjava jedan prostor koji nedostaje u našoj književnosti za decu, i sprovodi posrednu kritiku školskog sistema koji previđa da se upravo u tom uzrastu formira čitalac, odnosno trajno odbija od knjige. Stoga je *Vesela, antologija* mnogo više od zbira izabranih pesama za decu: ona je uputstvo kako se gradi najmlađi čitalac, odnosno čitalac uopšte, ali i upozorenje na povezanost književne ponude i razvoja ukusa. (2018: bez paginacije).

Veličkovićeva antologija nam, dakle, poručuje da su dopune lakuna u obrazovnim sistemima u državama nastalim raspadom Jugoslavije, a naročito u BiH, i danas dobrodošle i potrebne, te da se one mogu crpsti upravo iz *Vesele sveske*. Na ovom tragu možemo se vratiti i na preostale opaske Ivica Vanje Rorića, koje se takođe tiču lakuna u tadašnjem obrazovnom sistemu SFRJ, pa tako i BiH, ali i položaju *Vesele sveske* kao časopisa koji tada jeste figurirao kao njihova svojevrsna dopuna. Sanja Petrović Todosijević ističe značaj 1952. godine, dakle ponovo one iste one kada *Vesela sveska* počinje da izlazi, i za razvoj obrazovnih politika u Jugoslaviji, a ne samo za ustanovljavanje novog koncepta detinjstva. U pitanju je, naime, „godina okončanja agitpropске kulturne politike“, te stoga i velika prekretnica – tek od tog trenutka politika obrazovanja i vaspitanja počinje da se značajno liberalizuje i „osamostaljuje“, tj. da se više ne posmatra kao sastavni deo agitpropа (2016: 3), dok počev od iste godine jugoslovenska pedagogija uspeva da se „oslobodi jakog uticaja sovjetske pedagogije koju u periodu od 1936. do 1958. definiše staljinizam, dogmatizam, etatizam“, što se, između ostalog, očituje i u osnivanju Komisije za reformu školstva, čiji je cilj bio da, preuzimajući i modifikujući strane i već poznate modele, izgradi i ponudi jedan novi, socijalistički, jugoslovenski vaspitno-obrazovni model (2016: 72–73). Ovi i potonji prelomi u teorijama obrazovanja i obrazovnim praksama, čija je nagla pojava sasvim razumljiva s obzirom na celokupan društveni kontekst u novoformiranoj socijalističkoj državi, ostavili su pukotine u sistemu koje je bilo neophodno upotpuniti sekundarnim sadržajima. Kako tvrdi Rorić, *Vesela sveska* uspevala je da ispuni tu funkciju – zahvaljujući angažmanu njenih urednika, a najpre Dragana Kulidžana, koji je saradivao sa većinom prominentnijih autora i autorki za decu, brižljivo pravio selekciju njihovih tekstova i sve vreme usaglašavao politiku lista sa opštim nastavnim planom i programom i idejnim merilima socijalističkog konteksta. *Vesela sveska* je uspevala da ponudi dopunsku građu za školske čitanke, a nekada i da bude sam izvor tekstova koji će se u njoj naći.⁷

⁷ Ivica Vanja Rorić svedoči o još jednom književnom značaju ovog časopisa: „Posebna priča bio je Književni karavan *Vesele sveske*. Redakcija je organizovala gostovanja dječijih pisaca u školama širom

U cilju propagiranja i održavanja na snazi „novog“, „vedrog“, posleratnog i mirnodopskog detinjstva časopis *Vesela sveska* nije nudio samo obilje dečije književnosti, od jednog trenutka upotpunjeno enigmatikom (enigmatičar Šefik Vučijak, koji je počeo da saraduje sa listom na poziv Kulidžana i Huska Balića sredinom 70-ih godina, posvedočio je povodom 35-godišnjice o ogromnoj popularnosti enigmatskih strana među decom), već i na desetine edukativnih i zabavnih rubrika. Kulidžanovi zahtevi od njihovih autora i autorki mogu se rekonstruisati iz zapisa još jedne od saradnica, Dušice Lukić, urednice rubrika „Naše ogledalo“ i „Naše zdravlje, ishrana i odijevanje“:

Tražio je da pišem o sasvim običnim stvarima – o ishrani, zdravlju, odevanju, ponašanju, o školi, kući, igri, o svemu što čini dečju stvarnost, da pišem uz malo pouke ali bez didaktičnih mudrovanja. Naglašavao je da to mora da bude pisano zanimljivo, poetično, biranim rečima, literarnim stilom, tako da to budu zapravo priče o svakodnevi u kojoj bi se deca videla kao u nekom literarnom ogledalu. Zaista sam mislila da je to nemoguće ali uredničko Kulidžanovo podsticanje nije prestajalo sve dok nisam napravila te male priče koje su u potpunosti odgovarale njegovoj zamisli. A onda je počeo da ih odabira – kao što je i sve drugo odabirao....

Rubrike sličnim ovim dvema, koje su imale za cilj da deci na oneobičen i pitak način približe aspekte svakodnevice, ili pak znanja iz geografije, biologije, istorije i srodnih disciplina, te vaspitnu funkciju – ukazujući na pravila ponašanja u saobraćaju, bonton ili osnove fiskulture – postaju sastavni deo časopisa počev od 11. godišta (1962/63. godine) i opstaju do samog kraja. Uprkos smenama urednika one čuvaju svoje opšte osobenosti kroz vreme, tj. odgovaraju zamislama prvog među njima, Dragana Kulidžana. Načelno se smenjuju na godišnjem nivou, ali nema čvrstih pravila kada je reč o njihovom pojavljivanju i trajanju. Neke od njih su: „Kako žive ptice“, „Naš voćnjak“, „Naše gljive“, „Zanimanja“, „Žitarice naših njiva“, „Lekovito bilje“, „Naše ptice pevačice“, „Život u reci“, „Saobraćajna škola *Vesele sveske*“, „Šumsko drveće“, „Voda u prirodi“, „Povrće“, „Ptice grabljivice“, „Priče o vazduhu“, „Divlje i domaće životinje“, „Priče o zemljištu“, „Školski vrt“, „Iz đačkog dnevnika“, „Zemlja i ljudi“, „Čovjekovi prijatelji“, „Naj-naj-najmlađima“, „Kako žive divlje životinje“, „Naj-naj-najzanimljivije“, „Gde ko živi“, „Priče o vodi i vazduhu“, „Šetnja zavičajem“, „Naše zdravlje, ishrana i odevanje“, „Dok tata vozi“, „Uzgoj domaćih životinja“, „Špelin dnevnik“, „Naše ogledalo“,

zemlje, bili su to živi časovi lektire koje su djeca mnogo voljela, a škole uvijek tražile da im se dođe. Posetio sam tako stotine škola u svim republikama i pokrajinama, družeći se s Brankom Čopićem, Gustavom Krklecom, Desankom Maksimović, Mirom Alečković, Aleksandrom Popovskim, Ahmetom Hromadžićem, Vehbijem Kikajem, Duškom Trifunovićem, Aleksom Mikićem, Advanom Hozićem, Šimom Ešićem, Mošom Odalovićem, Draganom Radulovićem, Dobricom Erićem i mnogim, mnogim drugima“ (2018: bez paginacije).

„Ptice naših krajeva“, „Priče iz obdaništa“, „Drvo – čovjekov prijatelj“, „Vrijedne ruke“, „Čovjek i priroda“, „Zanimljivosti o poznatim životinjama“, „Mala škola Vesele sveske“, „More i njegove tajne“, „Da se upoznamo“, „Najlepše pjesme naših pjesnika“, „Cvjetnik narodnog stvaralaštva“, „Sviramo na gitari“, „Igre djece svijeta“, „Priče o rijekama“, „Mladi filatelista“, „Tamo, u Mongoliji“, „Priče o jezerima“, „Pjesme djece svijeta“, „Lijepo je biti...“, „Nad otvorenom knjigom prirode“, „Numizmatički listići“, „Govore velikani našeg sporta“, „Pisci nobelovci djeći“, „Čistoća je pola zdravlja“, „Računar – drug u igri i učenju“, „Seosko dvorište“, „Književni susret“, „Zvončić“ (posebna rubrika posvećena najmlađim čitaocima, tj. predškolicima), „Priča o riječima“, „More i njegove tajne“ i dr. Posebno treba izdvojiti višegodišnje rubrike „Učimo ćirilicu“, odnosno „Učimo latinicu“, koje se uvode počev od 1985/86. godine i koje su za cilj imale upoznavanje dece sa ovim pismima, kao i rubriku „Knjiga za tvoju biblioteku“, u kojoj su različiti autori i autorke objavljivali svoje prikaze aktuelne književne produkcije za decu objavljivane širom Jugoslavije.

Interesantno je da je upravo ova višegodišnja rubrika, kojoj bi se mogla posvetiti i posebna istraživačka pažnja i koja zaista predstavlja još jednu književnu, tj. književnokritičku riznicu, malim čitaocima bila najmanje zanimljiva. U izveštaju redakcije iz druge polovine osamdesetih godina, nazvanom „Čitaoci ocijenili Veselu svesku“, ističe se da je pristiglo skoro 4.000 odgovora i dopisa dece na poziv redakcije i da je časopis mahom odlično ocenjen. Ispostavilo se da je „Knjiga za tvoju biblioteku“ najlošije ocenjena rubrika *Vesele sveske*, dok su najviše pozitivnih ocena dobili strip „I mi smo partizani“, priče i pesme („posebno priče iz NOB“), rubrika „Titovim stazama revolucije“, strip „Maja“ i „Strane razigrane“. Strip „I mi smo partizani“ takođe je bio jedan od perzistentnijih sadržaja ovog lista. Uređivao ga je Advan Hozić, i to, prema sopstvenom svedočenju povodom 35 godina izlazenja *Vesele sveske*, po narudžbini urednika Jakova Jurišića i Ivice Vanje Rorića. Ovaj strip je, kao i brojni tendenciozni književni prilozi, te najtrajnija, praktično jedina stalna rubrika ovog časopisa – „Titovim stazama revolucije“, pripadao korpusu tekstova i ilustracija koji su imali jasnu funkciju oličenu u promovisanju jugoslovenskog socijalističkog projekta i Tita, pospešivanju bratstva i jedinstva, kao i baštinjenju tekovina NOB. Pored njih, tu su bile i rubrike „Priče o palim borcima“, „Priče iz NOB-e“, „Najmlađi narodni heroji Jugoslavije“, „Razglednice moje domovine“, „Naše posjete“ (reportaže o jugoslovenskim fabrikama i preduzećima koje je pisao i pripremao Anđelko Ristić), „Spomenici revolucije“, „Pioniri u odbrani i zaštiti“, „Brigadirske priče“, „Priče o skojevcima“, „Pioniri u mjesnoj zajednici“, „Pionirski kutak“, „Rastemo pod zastavom Tita“, „Sjećanja pisaca na prve dane slobode“ i dr.

Zahvaljujući doslednoj i brižljivoj izgradnji „novog deteta“ i „novog detinjstva“ (koji, sa svoje strane, grade novo socijalističko društvo) i potom održavanja

ovih koncepata na snazi, kako svojim književnim priložima, tako i edukativnim i zabavnim rubrikama, ali i (in)direktnim propagandnim intervencijama, *Vesela Sveska* je dobijala najprestižnija jugoslovenska priznanja, koja su nekada dolazila i iz samog državnog vrha. Među njima se najpre ističe Orden zasluge za narod sa srebrnim zracima, koji je ovom časopisu dodelio lično Josip Broz: „povodom dvadesetogodišnjice izlaženja lista, a za naročite zasluge i doprinos na širenju naprednih ideja, razvijanju jugoslovenskog patriotizma, drugarstva i društvenog života među najmlađima *Vesela sveska* je ukazom predsednika Republike Josipa Broza Tita odlikovana Ordenom zasluge za narod sa srebrnim zracima“. Predsednik SFRJ se tom prilikom oglasio svojeručno potpisanim pismom, koje je objavljeno povodom njegove smrti, u majskom broju 28. godišta časopisa, svojevrsnom produženom nekrologu, u celosti posvećenom ovom događaju:

Povodom dvadesetogodišnjice *Vesele sveske* upućujem čitaocima, saradnicima i urednicima lista srdačne čestitke i najbolje želje.

Drago mi je da među dječjom štampom ima listova koji su namijenjeni mlađem školskom uzrastu. Prelistavajući komplet *Vesele sveske*, vidim da je ona pomagala našim najmlađim – koji su tek naučili da čitaju, ili to još uče – da upoznaju svijet oko sebe, te da zapazaju i usvajaju ono što je lijepo, plemenito i dobro. Moja želja je da na stranicama lista bude i dalje što više priloga koji kod djece jačaju ljubav prema svojoj zemlji i našim narodima, podstiču njihovo poimanje zajedničkog života i njegovanje bratstva i jedinstva, razvijaju radne navike, drugarstvo i najljepše ljudske vrline. Pri svemu tome treba voditi računa da vaša „Sveska“ bude zaista vesela, da se djetinjstvu ne uskraćuje radost, da se brige, kojih u životu mora da bude, odlože za kasnije, za uzrast i doba kada mogu i da se savlađuju.

Uređivačima i saradnicima želim mnogo uspjeha u radu da bi vaš list bio dobar prijatelj svojim čitaocima i njihov prisnan drug u školi i u slobodnim časovima.

Pored toga, Savet za vaspitanje i zaštitu dece Jugoslavije dodelio je *Veseloj svesci* 1967. godine nagradu „Kurir Jovica“, a Savez organizacija za vaspitanje i brigu o deci Jugoslavije plaketu „Mlado pokoljenje“ – „plaketa je listu dodijeljena povodom tridesetogodišnjice izlaženja, a za uspješan dugogodišnji rad na afirmaciji dječijeg stvaralaštva i stvaralaštva za djecu, njegovanje bratstva-jedinstva i zajedništvo lijepom pisanom riječju i plodnom saradnjom s autorima i listovima iz svih naših republika i pokrajina“.⁸ Takođe, povodom tridesetogodišnjice stiglo je još jedno visoko priznanje – „Zlatno kolo“ – koje je dodelila „Kulturno-prosvjetna zajednica Bosne i Hercegovine za stvaralački doprinos unapređenju kulturno-prosvjetnog života u Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini“. Istom tom prilikom oglasio se i ranije pomenuti Bogić Bogićević, u tom trenutku predsednik Konferencije Saveza socijalističke omladine Jugoslavije:

⁸ O ustanovljavanju ove nagrade kratko piše Sanja Petrović Todosijević: nagrada je ustanovljena 1956. godine, a za nju je bila zadužena Komisija za dečiju literaturu i štampu (2016: 394).

Dragi drugovi,

Srdačno vam čestitamo značajan jubilej – 30 godina *Vesele sveske*.

Vesela sveska je rasla sa mnogim generacijama mladih, bila je njihov prvi vodič u život, zanimljivo i vrijedno štivo, tumač i zagovornik osnovnih vrijednosti našeg društva i nadahnuti protagonist bratstva i jedinstva, ravnopravnosti i socijalističkog zajedništva svih naših naroda i narodnosti. Zato *Vesela sveska* ima tako istaknuto mjesto u našoj štampi.

Činjenica da je za proteklih 30 godina stekla nepodjeljeno povjerenje i podršku najmlađih iz svih krajeva naše zemlje obavjezuje *Veselu svesku* da još dosljednije i još predanije obavlja svoju misiju jednog od oslonaca najmlađima u njihovom vaspitanju i pripremi za uspješan razvoj naše samoupravne socijalističke zajednice – Titove Jugoslavije. Želim vam u obavljanju tog zaista plemenitog i značajnog posla mnogo uspjeha i novih dostignuća.

Želje Bogića Bogičevića bile su relativno ispunjene samo do kraja 80-ih i početka 90-ih godina, kada je „razvoj naše samoupravne socijalističke zajednice – Titove Jugoslavije“ doživljavao sve izvesniji krah. Ponikla u okrilju RK SSO BiH, kao izdavački poduhvat „Oslobođenja“, *Vesela sveska* je živela svoj život onoliko dugo koliko i država koja je stajala iza nje i bez koje je bila nezamisliva, a kojoj je ona sama zauzvrat pružala mnogo toga – između ostalog, pažljivu i upornu izgradnju i promovisanje koncepta „novog detinjstva“, veselog i rasterećenog briga, ali ipak ispunjenog jugoslovenskim patriotizmom i socijalističkim idejama, koji je bilo potrebno ustanoviti i propagirati nakon Drugog svetskog rata, prvih posleratnih godina i tokom čitave istorije socijalističke Jugoslavije; izvor edukativnih i informativnih sadržaja za predškolce i najmlađe učenike u osnovnim školama; riznicu dečije književnosti koja i dan-danas može biti dragocena, uprkos „manufakturi stereotipa“ i čestom insistiranju na tendencioznosti. Tendencioznost književnih priloga bila je, inače, najupadljivija na samom početku, tokom prvih godina izlaženja časopisa (a naročito tokom prve, pre nego što je Kulidžan preuzeo urednički posao), sporadično je bila nesumnjivo privilegovana (naročito u majskim brojevima, kada se proslavljao Dan mladosti, a potom i obeležavala Titova smrt), ali vremenom je postepeno iščezavala. Krajem 80-ih i početkom 90-ih godina sva tendencioznost *Vesele sveske* je manje-više bila svedena na pomnjanu rubriku „Titovim stazama revolucije“ i „Pionirski kutak“, posvećen dečijim likovnim i literarnim radovima. U poslednjim brojevima iz 1991/92. godine izostajalo je čak i to, ali se pojavio pacifistički i antiratni angažman, oličan u priložima malih čitalaca i dopisima saradnika lista. Četrdesetogodišnji jugoslovenski život *Vesele sveske* okončan je tako apelima „Hoćemo mir“, „Mir u Srcu“ i „Glasam za mir“, koji nažalost nisu bili uvaženi.

LITERATURA

Ahmetagić, Jasmina. „Upotreba književnosti“. <https://skolegijum.ba/static/files/biblioteka/pdf/5b90eb1cb3961_Upotrebaknjiz%CC%8Cevnosti.pdf> 22. 5. 2019.

Jergović, Miljenko. „Jakov Jurišić: Na Grbavici“. <<https://www.jergovic.com/subotnja-matineja/jakov-juriscic-na-grbavici/>> 22. 5. 2019.

Kreševljaković, J. „*Vesela sveska*, NIŠRO Oslobođenje '79: Najveselija sveska u đачkim torbicama već 26 godina...“ <<http://www.yugopapir.com/2017/11/vesela-sveska-nisro-osloboenje-79.html>> 22. 5. 2019.

Rorić, Ivica Vanja. „Bio sam urednik *Vesela sveske*“. <https://skolegijum.ba/static/files/biblioteka/pdf/5b90eb5b0602f_BiosamurednikVeselasveske.pdf> 22. 5. 2019.

Todosijević Petrović, Sanja. *Socijalizam u školskoj klupi. Reforma osnovnoškolskog sistema u Srbiji 1944–1959*. <<https://singipedia.singidunum.ac.rs/izdanje/42341-socijalizam-u-skolskoj-klupi-reforma-osnovnoskolskog-sistema-u-srbiji-1944-1959>> 22. 5. 2019.

IZVORI

Vesela sveska 1. 1 (1952) – 40. 9/10 (1991/1992).

Zorana Simić

THE FORTY YEARS OF *VESELA SVESKA'S* (THE CHEERFUL NOTEBOOK)
YUGOSLAV LIFE (1952–1992)

Summary: The year 1952 represents a multiple turning point for the cultural and educational politics of SFRY and Bosnia and Herzegovina – from that moment on, the state leadership insists on breaking with the previous agitprop methods and a liberalization of the (children's) press, on changing the old and inventing new pedagogical principles and, simultaneously, establishing and propagating a new concept of childhood. “The new childhood” in SFRY, unlike the one during the war and early post-war years, was meant to be serene, cheerful, unburdened with serious worries and burdens, and yet permeated with a strong Yugoslav patriotism, socialist ideas and an exemplary education of Tito's Yugoslavia's youngest citizens. Such a social context influenced the foundation of *Vesela sveska* in Sarajevo, a magazine intended for preschoolers and the lower grades of primary school – one of the most influential magazines in the whole of Yugoslavia, and one of those with the highest print runs. Its editors, Dragan Kulidžan,

Ivica Vanja Rorić and Jakov Jurišić, managed to establish a noticeable continuity of editorial politics, using the school curriculum for guidance and adapting the magazine contents to the society's shifts and demands during the entire forty years of its publishing run. They undoubtedly focused on children's literature, primarily poetry and prose, and due to their critical and editorial sensibility, *Vesela sveska* became a cult literary journal for children, with nearly all prominent SFRY authors as contributors. Apart from that, they insisted on educational, informative and didactic sections throughout, entertainment sections, as well as those that explicitly promoted Yugoslav socialism and the inheritance of national liberation struggle. Their success in performing that work was rewarded by several prestigious state awards. *Vesela sveska* remained an important children's magazine till SFRY's breakdown, i.e. 1991/1992, when its last issue appeared, and afterwards became a testimony of the (abruptly ended) "new" "serene" childhood in socialist Yugoslavia.

Key words: *Vesela sveska*, children's periodicals, "new childhood", "serene childhood", growing up in SFRY, children's literature